

Od projekta Spodbujanje bralne pismenosti do projekta Linpilcare ... ob podpori in spodbudi učeče se skupnosti¹

Anja Šircelj Istenič, OŠ »Jožeta Krajca« Rakek

Branje je temeljno znanje vsakega posameznika. Enim je v veselje in se ob njem sproščajo. Drugi se z besedilom in razumevanjem prebranega bolj ali manj uspešno spopadajo, nekateri pa imajo pri branju oz. že s samo motivacijo za branje velike težave. V zadnjih letih je branje vedno bolj pereča tema, sploh v šolskem prostoru. Kaj bi morali kot posameznik, starši, učitelji, šola in kot družba narediti, da bi na tem področju napredovali? Kje naj začnemo? V prispevku bo predstavljeno delovanje učeče se skupnosti na OŠ »Jožeta Krajca« Rakek pri dveh projektih, ki sta potekala v preteklih letih: Spodbujanje bralne pismenosti ter Linpilcare kot njegova nadgradnja. Učitelji so se v okviru učeče se skupnosti učili drug ob drugem in drug od drugega. S sodelovanjem znotraj spodbudnega okolja, v katerem vladajo pozitivna klima in zaupanje, naravnost k skupnim ciljem, upoštevanje dogovorov, izmenjava lastne prakse, kritično vrednotenje in pomoč ter usmerjanje na poti k izboljšavam, je vsak cilj veliko lažje dosegljiv. Tudi uspeh in napredek pri branju.

Vsi se učimo ... vse življenje. Kot otrok je bil verjetno vsakdo izmed nas kdaj pa kdaj naveličan učenja in takrat smo se spodbujali z besedami, da komaj čakamo, da zaključimo šolo in začnemo »ta pravo službo«. Brez nenehnega učenja in ocen. In smo jo, a smo se pošteno ušтели. Nekateri izmed nas smo namreč spet izbrali šolo. Po končanem študiju smo se vrnili v učilnice, med šolske klopi ali bolje rečeno pred tablo, projektna platna, interaktivne table ... Kjer učimo in vzgajamo naše najmlajše in malo starejše.

Predajamo jim znanje in se hkrati ob njih in od njih učimo tudi sami.

Kljub vsemu skozi leta učenja pridobljenemu znanju pa se včasih kot učitelji počutimo izgubljene, sploh če delamo bolj ali manj individualno oz. v osami.

Neprimerno lažje je delo in cilje načrtovati v skupini, preizkušati svoje ideje s kolegi in skupaj z njimi preučevati pozitivne in negativne vidike svojega dela. To pomeni delovati, učiti se in rasti v učeči se skupnosti. Pomembno je, da si delimo izkušnje in lastno prakso, kritično ovrednotimo delo drug drugega, izpostavimo pozitivne stvari, si pomagamo in – ko se nam zatakne ter obtičimo neke vmes – podamo ideje in predloge, ki se nam zdijo koristni na poti k doseganju ciljev.

Senge (v Rupnik Vec idr., 2007) pravi, da je učeča se skupnost tista skupnost posameznikov, ki svoje člane nenehno opogumlja in spodbuja pri njihovem učenju z namenom pridobiti in oblikovati ključne kompetence. Učeča se skupnost vsekakor pomembno vpliva na potek in razvoj dogodkov v prihodnosti, usmerja delo svojih članov in ustvarja nove ideje in znanja, saj se ves čas zavestno preoblikuje in nadgrajuje svoje znanje s pomočjo načrtovanja, implementiranja, evalviranja in izboljševanja učnega procesa. Pri celotnem procesu ima pomembno vlogo vsak posameznik znotraj te skupine.

Šola je idealno okolje, kjer lahko delujemo na tak način in si tako pomagamo na poti uresničevanja ciljev

¹ Prispevek je konkretna osvetlitev primera dela učiteljice, ki dopolnjuje prejšnji članek z naslovom Z roko v roki – izkušnja šole v projektu Linpilcare in pogled od zunaj.

in nalog, medsebojnega sodelovanja in konec koncev pri svoji osebnostni rasti. Ko šola naredi korak v smeri od individualnosti k sistemskemu načrtovanju in delovanju, spodbujanju timskega sodelovanja in vzpostavljanju sodelovalne kulture, postane učeča se skupnost. Učitelj ne predstavlja več le izoliranega posameznika, pač pa postane del širše skupnosti. Vsi procesi in dejavnosti, ki potekajo v šoli, niso le stvar vpletenih, temveč vseh članov skupnosti, saj predstavljajo skupne cilje (Rupnik Vec, Rupar).

Na naši šoli imamo različne delovne skupine, aktive, kjer lahko s kolegi sodelujemo na podobne načine. Na nekaterih področjih se povezujemo tudi s kolegi sosednjih šol in tam tvorimo učeče se skupnosti, v katerih si izmenjujemo lastno prakso, si svetujemo, skupaj planiramo in sodelujemo ter se opogumljamo pri izvajanju različnih aktivnosti. V zadnjih letih smo na naši šoli vpeti v različne projekte.

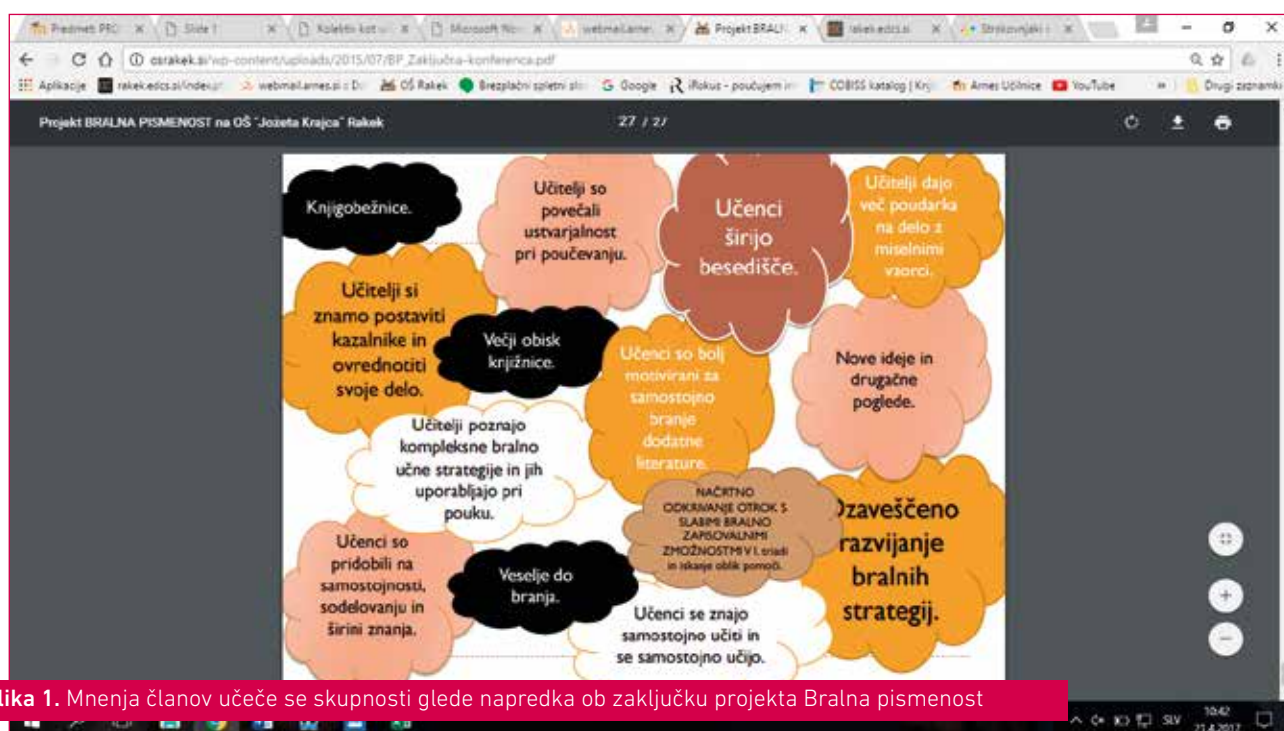
Pred štirimi leti smo začeli z enim izmed njih, in sicer z dvoletnim projektom Spodbujanje bralne pismenosti, v katerem smo:

- na različne načine razvijali branje z razumevanjem (samostojno delo učencev s pomočjo učbenika, uvajanje bralno učnih strategij v pouk in uvajanje nalog višjega nivoja bralne pismenosti),

- razvijali bralne zmožnosti učencev ter
- skušali povečati interes in motivacijo za branje (minute za branje, razredne knjižnice, priporočanje prebranih knjig sovrstnikom, spodbujanje bralne značke, obisk knjižnice v okviru OPB in pouka ...) (Prudič, 2015).

V ta projekt smo se kot šola vključili zato, ker smo zaznali, da so učenci vedno manj spretni v branju z razumevanjem, v iskanju informacij v besedilih ter da se slabše znajdejo pri delu z učbenikom. Poleg tega smo opazili, da otroci vedno manj posegajo po knjižnem gradivu ter da knjiga ni več stalnica v njihovem življenju (Prudič, 2014).

Ob koncu projekta smo članice te učeče se skupnosti (vključenih nas je bila več kot polovica strokovnih delavcev šole) ugotovile, da smo vanj sicer vložile veliko truda in energije, a se je naše delo obrestovalo, saj smo bile z doseženimi rezultati zadovoljne. Na različne načine, z različnimi aktivnostmi ter izvirnimi individualnimi miniprojekti smo pri različnih učnih urah in dejavnostih na šoli razvijale branje z razumevanjem ter bralne zmožnosti učencev in se trudile povečati interes za branje. Ob koncu prvega leta projekta smo skupaj pripravile tudi zbornik – kot znak dobre prakse – v pomoč preostalim, željnim dela na področju razvijanja bralne pismenosti pri učencih (Prudič in drugi, 2014).

Slika 1. Mnenja članov učeče se skupnosti glede napredka ob zaključku projekta Bralna pismenost

Nato smo se odzvali povabilu Zavoda RS za šolstvo in se vključili v Linpilcare, dvoletni mednarodni projekt v okviru Erasmus+, ter s tem nadaljevali svoje delo na področju razvijanja bralne pismenosti. Iz analize dosežkov NPZ preteklih let je vidno, da učenci 6. in 9. razreda naše šole dosegajo praviloma pri vseh predmetih višji povprečni dosežek, kot je povprečni dosežek v Sloveniji. Vendar pa so učitelji v podrobnejši analizi izpostavili, da je treba še nadalje delati na hitrosti branja in tempu reševanja nalog ter na dobrem razumevanju besedila z manj vrnitvami pri iskanju informacij (Prudič in drugi, 2015).

Z namenom obdržati oz. dvigniti nivo bralne pismenosti naših učencev, smo v projektu Linpilcare kot prioriteto in hkrati smiselno kontinuiteto dosedanjega dela izbrali razvoj višjih nivojev bralne pismenosti pri vseh učencih, tako izjemno uspešnih kot tudi tistih s posebnimi potrebami.

Zavedamo se, da bo stremljenje k višjim nivojem bralne pismenosti prineslo tudi boljše rezultate na preostalih nivojih bralne pismenosti.

Vzroke za obstoječe stanje smo iskali v prešibkem predmetnem povezovanju, pomanjkanju uporabe aktualnih besedil, neupoštevanju različnih stilov otrok in neuporabi metode CLIL, predvsem pa smo se osredotočili na naše neznanje glede priprave nalog

različnih (še posebej višjih) nivojev bralne pismenosti.

Naše raziskovalno vprašanje je bilo: Kako oz. s katerimi strategijami poučevanja voditi učence, da bodo dosegli višji nivo razumevanja.

V projektu, ki se s koncem tega šolskega leta zaključuje, sodeluje 8 učiteljev naše šole: dve učiteljici razrednega pouka, defektologinja, preostali smo učitelji različnih profilov na predmetni stopnji (učitelj športa, učiteljice kemije, etike ter dveh različnih tujih jezikov). Skupaj smo sestavili operativni načrt, vsak pa si je zastavil svoje akcijsko vprašanje, na katerem dela že drugo šolsko leto. Vsak si je izbral svojo skupino učencev, s katero poglobljeno in z različnimi aktivnostmi dela na izbranem raziskovalnem problemu.

Že na samem začetku smo imeli kar precej težav – tako s pripravo operativnega načrta kot tudi s smiselnim oblikovanjem oz. zastavljanjem akcijskih vprašanj. Ob pomoči članov tima in podpori naše skrbnice Brigitte Rupar ter kasneje predmetnih svetovalk z Zavoda RS za šolstvo smo uspeli vse težave bolj ali manj uspešno rešiti.

Ves čas smo se zavedali, da je naš operativni načrt dejansko živ dokument, ki ga dopolnjujemo in po potrebi spreminjamo ... Tako je morala ena izmed

Slika 2. Delavnica Postavi in izvedi

kolegic sredi raziskave spremeniti svoje raziskovalno vprašanje – ga poenostaviti, saj je bilo njeno prvotno vprašanje za izbrano skupino otrok s posebnimi potrebami prezahtevno.

Na srečanjih smo si pogosto pomagali in iskali poti pri nastalih težavah, kritično smo prijateljevali ter se predvsem ves čas samoizobraževali. Velik poudarek smo namenili predvsem spoznavanju, učenju in urjenju v izdelavi nalog treh ravni bralne pismenosti: na ravni razumevanja besed (prva, najnižja raven), na interpretativnem razumevanju ali razumevanju s sklepanjem (druga raven) ter na kritičnem in ustvarjalnem oz. uporabnem razumevanju (tretja, najvišja raven) (Pečjak, 1995).

Poleg tega smo izvedli nekaj ur kolegijskih hospitacij za preostale člane tima ter se medpredmetno povezovali. V zbornici smo pripravili oglasno desko s primeri dobre prakse (za preostale člane kolektiva) in kolege povabili, da se nam pridružijo na naših sestankih učeče se skupnosti. Nekateri so se vabilu odzvali in prisostvovali delavnici učitelj – učitelju na temo urjenje v postavljanju nalog treh nivojev bralne pismenosti.

Slika 3. Delavnica Skrivno orožje svetlolask

Šli smo še korak dlje – tudi sami smo se želeli preizkusiti v spretnostih branja in razumevanja z različnih strokovnih področij. Trije člani učeče se skupnosti so za preostale člane tima ter vse kolege, ki so se nam želeli pridružiti, izpeljali svoje delavnice.

Učitelj športa je pripravil delavnico Postavi in izvedi (slika 2) – s pomočjo skice z legendo (postavitev poligona) in napisanih navodil (izvedba vaje) smo morali prisotni samostojno pripraviti in izvesti sklop vaj. Po opravljeni nalogi smo udeležence ugotovile, da nismo (dovolj) delovale kot skupina, pač pa smo si delo

Slika 4. Delavnica Lov za zakladom

razdelile (da bi prihranile na času), zato nismo bile najbolj usklajene.

Pri kemijski delavnici Skrivno orožje svetlolask (slika 3), ki je bila za marsikatero po dolgih letih življenja brez kemije res velik izziv, smo dokazovale prisotnost kisika pri razgradnji vodikovega peroksida.

Zadnja izmed ponujenih delavnic pa je bila delavnica Lov za zakladom (delo naše defektologinje) (slika 4), kjer smo morale različne skupine le s pomočjo napisanih navodil in brez kakršnih koli dodatnih pojasnil opraviti več zaporednih nalog, da smo dosegle skupni cilj, ki je bil dosegljiv le z usklajenim sodelovanjem vseh skupin (vstavljanje sličic v slikopise, izbor vprašanj, ki se nanašajo na posamezne slikopise, branje tlorisa na zadnji strani vprašanj, iskanje zaklada na šoli, sestavljanje še zadnjih navodil glede mesta zaklada in končno ... težko prisluženi in pričakovani zaklad!). Vse omenjene naloge so bile del nalog, ki so jih sicer člani učeče se skupnosti izvajali s svojo izbrano skupino učencev.

Rezultati, ki smo jih z merili preverjali in dobili, vsekakor kažejo napredek učencev, ponekod večji, drugod manjši. A četudi je napredek posamezne skupine majhen, je za nas pomemben. Pri večini otrok, vključenih v našo raziskavo, je viden napredek pri bolj pozornem branju in poslušanju navodil, večji motivaciji za branje in delo z besedilom ter uspešnejšem reševanju nalog bralnega razumevanja (posebno višjih nivojev), večji samostojnosti in višji samozavesti, večji prožnosti razmišljanja, lažjem izražanju in ubesedenju znanja in lastnih izkušenj (Prudič in drugi, 2016).

Svoje delo in napredek, ki smo ga dosegli v okviru projekta Linpilcare, smo ob zaključku šolskega leta predstavili kolegom ter članom nekaterih drugih

aktivov. Ob zaključku projekta bomo izdelali še interni priročnik z nalogami in primeri dobre prakse.

In kaj vse smo člani v teh letih pridobili s sodelovanjem v učeči se skupnosti?

- Pomoč in sodelovanje tako pri razumevanju akcijskega načrtovanja kot tudi pri postavljanju raziskovalnih vprašanj in meril,
- spoznali smo različne ravni bralne pismenosti in se naučili postavljati vprašanja na vseh treh težavnostnih stopnjah,
- načrtovali smo drugačne, bolj premišljene aktivnosti, s katerimi dosegamo napredek, in se naučili drugače razporediti delo v razredu,
- poslušali smo analize drug drugega in si pomagali pri interpretaciji rezultatov,
- kritično smo ovrednotili svoje delo in dovolili, da ga ovrednoti tudi kritični prijatelj,
- pomagali smo si in skupaj iskali boljše rešitve ter nove ideje,
- kritično smo ovrednotili pripravljene naloge in ne nazadnje
- izboljšali naše medosebne odnose (Prudič in drugi, 2016).

V dobri učeči se skupnosti lahko le veliko pridobimo, slabih strani takšnega načina dela in sodelovanja dejansko ni. Občutiti je uspeh in zadovoljstvo ali kot so zapisali nekateri člani naše učeče se skupnosti (Prudič in drugi, 2016):

»V šolskem timu se dobro počutim, zanimivo je slediti idejam drugih sodelujočih.«

»Želim še naprej deliti izkušnje in predstaviti primere dobre prakse v timu.«

»Želela bi nadaljevati z dobrim delom v učeči se skupnosti.«

»Ponovno želim videti napredek, ki je posledica našega načrtnega dela, in se ob tem DOBRO počutiti.«

Je potrebno tem besedam sploh še kaj dodati?

Viri in literatura

Pečjak, S. (1995). Ravni razumevanja in strategije branja. Trzin: Založba Different, d.o.o.

Prudič, T. (2014). Operativni načrt spodbujanje bralne pismenosti učencev osnovnih šol v ljubljanski regiji – šolsko leto 2014/15. http://osrakek.si/wp-content/uploads/2013/08/OPERATIVNI-NA%C4%8CRT_O%C5%A0-Jo%C5%BEeta-Krajca-Rakek_2014.2015.pdf (dostopno 18. 4. 2017).

Prudič, T. in drugi (2014). Zbornik. Projekt bralna pismenost OŠ »Jožeta Krajca« Rakek, šolsko leto 2013/2014. http://osrakek.si/wp-content/uploads/2013/08/ZBORNIK_projekt-Bralna-pismenost.pdf (dostopno 18. 4. 2017).

Prudič, T. (2015). Projekt BRALNA PISMENOST na OŠ "Jožeta Krajca" Rakek, 2013/2014 in 2014/2015. http://osrakek.si/wp-content/uploads/2015/07/BP_Zaklju%C4%8Dna-konferenca.pdf (dostopno 18. 4. 2017).

Prudič, T. in drugi (2015). Linpilcare. Operativni načrt šole. http://osrakek.si/wp-content/uploads/2013/08/LINPILCARE_operativni-na%C4%8Drt-2016.2017_O%C5%A0-Jo%C5%BEeta-Krajca-Rakek.pdf (dostopno 18. 4. 2017).

Prudič, T. in drugi (2016). Poročilo dela v okviru projekta Linpilcare v šolskem letu 2015/2016. http://osrakek.si/wp-content/uploads/2013/08/LINPILCARE_poro%C4%8Dilo-po-prvem-letu-sodelovanja.pdf (dostopno 18. 4. 2017).

Rupnik Vec, T. in drugi (2007). Vpeljevanje sprememb v šole. Priročnik za šolske razvojne time. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Rupnik Vec, T. in Rupar, B. Podpora šolskim razvojnim timom pri vpeljevanju sprememb – perspektiva ZRSŠ. <http://publikacija.k56.si/strokovnjaki/index.html> (dostopno 18. 4. 2017).